ЦЕНА ЈЕ „БРАНИКУ“:
на годину: . . ф. 12 или 30 дин.
на по године: . ф. 6 или 15 дин.
на четврт године: ф. 3 или $7^1/_2$ дин.

Поједини бројеви стају 10 нов.

ОГЛАСИ
рачунају се 6 нов. од реда ситних слова.
За жиг се плаћа сваки пут 30 нов.

БРАНИК

ОРГАН СРПСКЕ НАРОДНЕ СЛОБОДОУМНЕ СТРАНКЕ.

„БРАНИК“ ИЗЛАЗИ
на целом табаку
уторником, четвртком и суботом

Претплата и огласи шаљу се на администрацију, а рукописи
уредништву „Браника“ у Нови Сад.

Уредништво и администрација „Браника“ налази се у кући г. А. Пајевића, у дунавској улици.

Рукописи се не враћају.

Број 79. У Новом Саду, у суботу 10. (22.) јула 1893. Год. IX.

ЛИБЕРАЛНИ МИНИСТРИ — ОПТУЖЕНИ!

△ Београд, 8. Јула 1893.

Дакле се ипак десило оно, чему се још у понедељак не надасмо — **либерални су министри оптужени!**

Стојан Рибарац завршио је свој говор, *којом је уништио радикале*, у понедељак пре подне. Утисак његовог говора не да се описати. Као што сам вам телеграфски јавио, сви су му страни посланици честитали на сјајном говору, а јавно мњење беше тако силно усколебано, да је још и у понедељак изгледало, да се ситуација изменила са свим у корист либералних министара и да их радикални „конвент“ неће моћи оптужити, не тога ради, што је радикална оптужба са сваког гледишта уништена била. (јер су радикали по својој партајској заслепљености и простоти неприступачни и нај јачим правним разлозима), већ се држало, да либерални министри неће бити оптужени за то, што су радикали и читаво јавно мњење били још под утиском говора Рибарчевога, а стајати под свежим утиском тог јединственога говора, значило је, да је немогуће скрпити $^2/_3$ гласова, да би се либерални министри могли оптужити.

Така је била ситуација у понедељак. Необорим је факат, да се добар део радикалнога клуба већ био пољуљао; а томе је доказ, што су радикалне вође силно напале дра Миленка Весића, (кога овде прозваше „доктор пред радикалним — овцама“), што их је навео на танак лед са оптужбом. Међу тим Весић се и није ангажовао за оптужбу, што би бајаги уверен био, да су либерални министри врећали устав, већ — као што сам рече — *„само за то, да се већ једаред престане сумњати да сам ја радикал.“*

Радикалним су вођама тада остала само два средства, да изведу залутале на „прави пут“, остала су њихова два неразделима друга у борби: *безобзирност и „празне фразе“*, што рекао пок. Станишић.

У уторак је беседио вођ напредњачки *Милутин Гарашанин*. Апстрахујући места, која му је диктовао његов партајски интерес и поглед, он је необоримо доказао, да је *ова оптужба дело партајске освете* и да на овај начин Србија неће почети живети новим животом, који се очекивао 1. Априла, па у тој цели он држи, да је једини лек, да се *завађене странке братски измире*. Говор му је био језгровит, а онај део, где говори о измирењу странака, врло леп.

Осим Гарашанина говорили су у уторак и у среду сами радикали, („доктор“ Весић и „зоолог“ Динац говорили су још у понедељак). Ови су говори радикалних вођа просто *брука за Српство и атентат на парламентаризам*, па било да посматрате те говоре с гледишта форме, било тона, којим су изговорени, било с гледишта садржине, (ако се у опште и може рећи, да су имали садржине). На обрану се нико није ни осврнуо, већ вам је то била права аугендо-лицитација за популарност. Изгледали су као људи, којима је ум замотан у маглу партизанскога слепила, па би да се напоје крви својих политичких противника, као што су је пили у славноме Ћовдину. А у тима се крволочним нападајима особито одликовали Ранко Тајсић и прави хришћански свештеници: Марко Петровић, Арса Прокопијевић и Милан Ђурић. Тајсић је назвао Рибарца кукавицом! Рибарац, који и не чека, да добије званичан позив, већ од своје воље долази да се стави пред суд својих *крвожедних* непријатеља, и који својим *судијама* довикује: **„није устав рђав, већ сте рђави ви и они, који су вас послали“!** Тај је Рибарац радикалима кукавица — а да шта су онда Ранко и његов Пашић? Па поп-Марко, који чим му се да прилика оставља своју нурију у унутрашњости, па би на београдску калдрму! Па прота Милан, познати Карађорђевићевац, који би да изнуди од краљице Наталије 50.000 динара, да је брани у радикалноме клубу! Рибарац кукавица — а да шта је онда Пашић, чија је срамна улога из 1883 и сувише добро позната?! Шта је онда Пашић, који је *и приликом ове значајне дебате, као председник јадно побегао*, само да не чује оптужбе, која ће — узгред — и његово, издајничко име споменути.

Говорили су радикали и говорили о свему и свачему, само су — за чудо — сви заборавили, да говоре о одговору либералних министара на радикалну оптужбу. Циљ је њиховоме *говорењу* била да последња реч буде њихова, да својом лармом, виком, грдњом и претњом збуне своје „заведене“ присталице. Наравно, да није требало много труда, па да те заблуделе овце изађу на „прави пут,“ да их партајско слепило занесе. На тај је недостојан начин створена у радикалноме табору ситуација, какова је била пре одбране либералних министара, ситуација коју је та одбрана радикално била изменила. И када се видело, да је ситуација опет ушла у стари колосек, повољан по радикале — онда су радикални вође навалили, да се одмах пређе гласању, а та је њихова грозничава журба — с њиховог гледишта — ако ништа друго, а оно бар схватљива. К'о веле људи, може се ситуација опет за једну ноћ изменити, па то!

Пошто је још потпредседник Катић изговорио неколико речи за оптужбу, тврдећи својим правничким ауторитетом, да је обрана оптужених министара — *слаба* (!?), прешло се гласању. **102 посланика гласало је за оптужбу, 1 против, 10 су предали празне цедуље, 8 министара нису гласали, остали беху отсутни.**

Одмах је изабран и истражни одбор. Довољно је за карактеристику тога одбора и његове објективности, да вам напоменем, да је у томе одбору и чувени светски правник Ранко Тајсић, који **жели Рибарчеву крв!** Томе је одбору наређено, да сврши свој задатак до 21. т. м. па да *одмах* суд суди и да се министри после тога *одмах* пошаљу у Пожаревац. Само све одмах, одмах — одиста непојмљива журба силних радикалних дахија.

Радознали смо на даљи развитак и на свршетак ових догађаја. Не смемо ни слутити, како ће се ти догађаји развијати, јер ми живимо у „земљи изненађења,“ којом управља „једна невидима рука“ — као што рече г. Рибарац у својој обрана за бив. краља Милана — а та рука све руши: и земљу, и људе, и установе.

Не могу а да вам не напоменем, да је у данашњој седници предложио проф. Доброслав М. Ружић, да се **намесници прогнају из земље.** Истина наш устав изреком каже, да се ни један српски грађанин не може прогнати. Кад је краљица Наталија прогоњена, онда су радикали с Гигом Гершићем на челу доказивали, да краљица није српска грађанка, да се дакле може прогнати, али су г.г. Ристић и Белимарковић *српски грађани*, то се не да спорити. На основу чега дакле хоће радикали да прогнају *српске грађане?* Без сумње ће се позвати на најновију фразу г. Гершића на: *државну нужду!*

У читавој овој жалосној ствари, једна је само утешна појава: да су **сви страни државници и сва страна штампа на страни либералних министара,** и да цео страни стручан свет са великим поштовањем и признањем говори о обрани оптужених министара, коју радикални „оцеви отаџбине“ нису ни разумели.

Поред тог факта утешан је факат: **енергично држање либералне странке.** Главни одбор либералне странке сазван је у седнице у Београд, усмене и писмене честитке стижу из читаве земље, по унутрашњости се покрећу нови либерални листови. Одиста! Либерали ће вазда морати бити захвални радикалима на овој оптужби, јер она им је зановила снагу.

После министара радикали хоће да оптуже све подручне чиновнике либералне, али им ни то неће упалити — *либерална странка ни тиме неће бити уништена.* Када су Турци на Духове 1812. обесили у Нишу проповедника српске идеје проту Стојана Поповића, он им је под вешалима довикнуо: мене можете обесити, али не можете читаво Српство! — Тако исто и либерални министри могу довикнути радикалима: Нас можете затворити, али не можете читаву либералну странку!

Факат је, да је ово нездраво стање у нас достигло свој врхунац. Њему краја мора бити, и то му мора скоро бити краја, мора се радикално изменити, јер ово не води доброме. Ако либерални министри и буду оптужени, либерална странка тиме неће бити уништена, као што радикали мисле. Она ће дочекати своје време —

ЛИСТАК

Шћепан Мали, лажни цар црногорски

Руски написао **Д. Л. Мордовцев.**

Превео **Ј. П—ћ.**

(Свршетак.)

Најпосле, дође дан 25. августа[1]) 1769. г. (тако описује Шћепанов биограф последње часове његова живота), дан, који је издајник изабрао да изврши своју гнусну намеру, и то је био последњи дан царевања и кратког, но знаменитог живота црногорског Петра III. Да му не би ништа побркало намеру, Станко Класомуња удеси све тако, да је могао остати сам са својом жртвом. Владика Арсеније отиде на Цетиње митрополиту Сави Петровићу; остали калуђери се разиђоше да чувају стада; стражар пак, који је увек стојао пред врати Шћепанове ћелије, заспи. Тако оставише, вештином крвниковом, сви тога необичног човека и онај од кога дрхтаху хиљаде противника му, погибе од руке презреног китараша. Шћепан је сам ускорио своју смрт, замоливши Грка да узме китару и да пева, да лакше и мирније заспи. Но више се неје пробудио: *издајник му на спавању одсече главу* и одмах утече из Црне Горе па добегне у Румелију Беглер-бегу, који му је требао исплатити награду за убијство. Плаћено му је толико фуната злата, колико је тежила глава несретног цара.

Тело Шћепаново сахранио је с почашћу у црничком манастиру владика Арсеније, који је љубио покојника, и који га је непрестано оплакивао.

Политичко делање Шћепана Малог неје било дуга века; али и за три године учинио је он много за Црну Гору. После његове смрти одмах почеше унутрашњи раздори, а да је он остао жив, странке би се слиле у једну нераздвојну целину и његова власт би можда начинила повољан обрт у повесници Црне Горе. Цео живот тог човека покривен је дубоком тајном: као дошљак из Крајине, у којој нико неје знао нити слушао за њега, слуга, који је знао савршено неколико европских језика, двадесетогодишњи младић, који је завео хумана начела у народно право црногорско и забранио крвну освету, мислио о независности Србије, разумевао се у лекарству и имао, Бог зна од куда, много новаца; који је најпосле знао историју Русије и помишљао на руски престо, шта више на велику словенску федерацију, и нехотице је обраћао на се пажњу, ма да на жалост нема наде, да ће се икада знати сва историја тог човека, који ником не повераваше своје тајне. Тешко да ће помоћи изучавању те знамените личности и сви црногорски, мљетачки, аустријски, турски и руски архиви, јер се све, што се тицало његове судбе, радило у потаји и скоро без икакве преписке. Са своје стране и ми остављамо свако нагађање и пуштамо га читаоцу. У свити Шћепана Малог било је странаца, од којих нам један остави опис живота свог господара.

Шћепан је био ужас мусломанима: неје било, вели савременик, никога ни у Црној Гори, ни у Арбанији па ни у суседним покрајинама, ко не би задрхтао само од имена његова. Сви, који су слушали за његова дела, особито душмани Црне Горе, држали су свечана „молебствија“ Богу, да их спасе од страшног цара црногорског, као што се оно Хришћани молили за спасење Европе од најезде Мухамеда II. Што се тиче саме личности Шћепанове, сви га необично хвале: имао је у себи толико деликатности и грацијозности, као ни један од тадашњих владалаца. Биограф несретног наметцара оставио нам је на француском језику лепу надгробну песму (епитафијум) у почаст и спомен свом господару.

Шћепана Малог су оставили сви његови генерали још за живота му, наиме од оног несретног часа, када је изгубио вид; велики пехарник његов Симо Цуца шта више остави Црну Гору и учврсти се у Арбанији, остали „министри“ вратили се у своје нахије. Странци отидоше из Црне Горе и кренуше се да по ново траже среће по белом свету, а међу њима и биограф Шћепана Малог, који је после служио у Источној Индији код знаменитога набоба Хајдер-Алије (Hyder Ali), где је и штампао животопис свог пређашњег господара. Шћепану остадоше до послетка верни само владика Арсеније, вел. канцелар Марко Тановић и неколико генерала, који су пошли за новим прогласима Марковим.

Марко Тановић никако се не хтеде измирити с помишљу, да је Шћепан Мали умрио, а с њим и његова идеја. Шта више он једнако свуда проповедаше, да његов „велики цар“ неје никако умрио и да је глас о његовој смрти распрострт лажно и с намером, да се само умире Турци и Мљечићи. Он је свима говорио, да је Шћепан Мали отишао у Русију, одакле ће се на скоро вратити с безбројном војском и ратном флотом, далеко силнијом од оне, над којом заповедаше гроф Алексије Орлов и која је уништила турско бродовље код Чесме. Уверавао је, да ће се Шћепан Мали поново ставити на чело црногорском народу, помоћу којег ће *изгонити из Европе све Турке и утврдити свој престо и резиденцију у самом Цариграду;* „цар“ ће дати Црногорцима толико злата и сребра, колико може стати у једну кућу! При том је свуда и сваком показивао државни печат, у који се уздао као у какав моћан талисман, који може народ побудити на бој док се не врати његов јунак или не даде гласа о себи.

Још пуних 15 година говорио је Марко Црногорцима, да ће ускрснути његов „велики господар“, и никаква доказивања ни баш очигледни и непобитни докази, које му изнашаху са свију страна, па ни претње и укази, које је мљетачка република издавала да се Марко протера из Црне Горе, — једном речи ништа га неје могло спречити а да не проповеда нити су га могли разуверити о том, да се у Црној Гори може успоставити српско царство; Мљечићи несу могли ништа у брдима Маркове домовине, њихови укази и претње имале су онако исто дејство, какво имају, да се послужимо речима Шћепанова биографа, претње црних житеља на Горњем Нилу, који куну сунце и бацају се на њ камењем, када их његови зраци јаче жегу него обично.

[1]) Неки држе 15. авг. за дан смрти Шћепанове.

шта ће онда бити, само се слутити може. Свакако *у овој оптужби либералнога министарства треба гледати или почетак нових унутрашњих заплета, којима се последице не могу одмерити — или треба у њој гледати гвордијев чвор, који ће пресечен једино бити кадар да учини краја овоме стању.*

Ето, у томе лежи значај оптужбе либералнога кабинета . . .

Но на завршетку још неколико речи.

Историја, (од које нико тако мало није научио, као ми), забележила је многе случајеве народне неблагодарности. Тима је случајевима пуна и наша историја, и стара, и нарочито нова.

Све, што је прво и најбоље у овој земљи, то је гоњено и пропало је, а што је било зло, то је остало и триумфовало.

Карађорђе је убијен, Милош прогнан, Љубица умрла у туђини, велики Михаило убијен, Наталија протерана — али за то Милана никада глава заболела није, он шта више данас из париских хотела — што рекао један угледан политичар — сигурније влада Србијом, него што је владао, када је краљевао.

Та ће се истина канда и сада обистинити. Родољубиве ће либералне министре постићи она судбина, која је постизала све, што је било прво и честито у земљи овој, а радикали могу триумфовати, када нам је отаџбини суђено, да у њој увек триумфује оно, што је последње међу последњим!

Шта треба једном будућем српском владици?

Уверени смо, да ће се читаоци овога листа зачудити, кад прочитају наслов овога чланка. *Шта треба једном будућем владици* — зар и то треба питати. На сваки начин треба му, да је својој цркви одан, да је у стању душу своју положити за овце своје, да има савлађивања и самопрегорења, да је образован научен и угледан и да се са чесме Хајдук Вељкове — што рекао митроносни песник Никанор Грујић — напаја одушевљењем за све оно, што је српско и православно. Наш владика не треба да преза ни од какве опасности, и у часу нужде треба да је приправан ставити све на коцку, само да не изневери своју дужност и да спасе душу своју.

Све то треба једном српском владици у овим крајевима. Но то су тако обичне, сваком познате, истине, да изгледа банално, кад се ређа и набраја, шта све треба једном српском владици.

Па ипак, на жалост, није то сад у нас главно. Друга времена, други обичаји. Не тражи се више од наших епископа велика спрема, не разбира се за њихову умну и моралну снагу; а и сами људи нису више тако скрупулозни, па да цепидлаче и да испитују своју савест, да ли су они и дорасли за узвишено архијерејско место. У нашој генерацији као да је архимандрит Иларијон Руварац последњи био, који се о томе старао. Друкчије бриге море данашње епископске кандидате; друге жеље распирују њихове груди; друкчија бојазан обузима њихову душу. **Сад треба знати мађарски** — то је главна брига, главно старање.

Ми чисто гледамо, како наши читаоци машу главом и не верују овим речима. Но ипак се ми не шалимо.

У нашој митрополији упражњене су две дијецезе: бачка и будимска. Крајње је време да се те две дијецезе попуне. Особито се у бачкој дијецези тешко осећа ова несрећна провизорија. И општине и свештеници много пате отуд, што је бачка дијецеза постала неки „филијал“ архидијецезе. Међутим озбиљно се поговара, да ће се у октобру састати синод, коме ће бити *први* задатак да бира нове епископе. То је заиста и нужно и добро. Али усљед ове вести узмували се поштовани епископски кандидати, да се додворе и препоруче.

Што се тиче бачке дијецезе, ту има два кандидата: Протосинђел др. *Емилијан Радић*, настојатељ манастира Месића и протосинђел *Гавра Змијановић*, настојатељ манастира Крушедола.

Ми не знамо ко има више изгледа. Патријарх је до душе више пута поручивао Новосађанима: *„да ће им послати Радића за владику, па нека се боче с њим.“* — Но ти врашки Новосађани некако се и после те претње нису заплашили. Прво мисле да им ни под епископом Радићем неће бити — *горе*, него што је данас, а то је већ нека утеха. Они се те претње *не боје*, јер су прекужили и прекужиће доба владавине архијереја Германа, Василијана и Георгија, па ће ваљда и после Радића живи остати. Него они су и тврде главе, па у те претње и — *не верују*. Новосађани мисле, да поред свега тога, што им Његова Светост тако прети ипак је у њега већа љубав према њима него према Радићу, или је бар мржња мања, ако у опште срце Његове Светости уме и сме мрзити. Ми се напослетку не морамо бринути ко је владика бачки, и можемо се оградити, да нам он не буде досадан и да нам не квари наш мир, срећу и задовољство. Али „неће бити било“, да је и Његова Светост равнодушна, а још мање да јој је свеједно, да ли ће јој Радић постати у Христу брат. Дакле те претње не долазе из срца, добро ми то знамо, те их нисмо ни узели озбиљно и нисмо се ни поплашили од њих.

Да смо имали право, сведочи та околност, што се поговара да патријарх има другог свог кандидата за бачку дијецезу. А то је протосинђел Гавра Змијановић. Истина овај пречасни господин нема спреме за архијереја, и да је ту скромности, требало би да је презадовољан с оним местом, на коме је.

Али ко пита за све то! Све друго како тако, али господин Змијановић не зна мађарски; то је велики чвор. Мука жива! Ено г. Радић у мађарским листовима црно на бело написао је, да он зна *потпуно* мађарски. Г. Змијановић пак не зна ни ударити. Треба томе доскочити. Политика и педагогија морају помоћи.

И по томе ми с пуним правом мислимо, да је наступило време, да сваки епископски кандидат мора знати мађарски, или ако не зна треба да научи, или бар форме ради треба да учи ма и не научио! Друго шта не мора знати, не мора се ни трудити да надокнади оно, што му оскудева, али мађарски мора знати, јер без тога не иде.

Пошто наши меродавни кругови желе да Змијановић постане епископ, то му није ништа друго остало, већ да сад учи мађарски.

Тако се учење и започело. Кад је г. Змијановић био пре по године у Пешти, распитао је за згодан метод, како се најбрже и најлакше може научити мађарски. Један наш педагог, који се разуме и у политици, упутио га је у тај метод. Али под старост се тешко учи сваки језик, а камо ли мађарски. Све једно је ко има право, да ли научењак Буденц, који тврди да је мађарски језик сродан с финским језиком, или има право Вамбери, који вели, да је мађарски језик турско-татарског порекла. Тешко се учи у сваком случају. Госп. Змијановић се дуго мучио, но не иде, не помаже му ни најбољи метод. Али шта не ће учинити јака енергија, тврда воља и изглед на митру?! Мислило се како да му се помогне, да се човек ни крив ни дужан толико не пати. На послетку се све на једно смислило, и доконало се, можда ће боље ићи да покуша практично, нека научи само говорити, ма са законима језика и не учинио ближе познанство. Ова сретна мисао се и прихватила, и отац протосинђел довео је једног ђака из Пеште доле, да га овај уведе у тајне мађарског језика.

Не знамо какав је сад напредак постигнут у учењу; али толико смо дознали, да се манастирска гора разлеже од страних речи: „kenyér“ — „ház“ — „víz“ — „tűz“ — „bor“ — „püspök“ — „ajánlom magamat“ и т. д. Гране се савијају од тешког чуда, јер више не познају своје старе знанце, а славуји шћућурили се по жбунови, јер их буне непознати звуци. Људи застају те не знају, шта је с господином настојатељем, и чисто га сажаљевају, што га снађе толика беда. Он никога не гледа, већ се задубио и за себе говори нешто, што нико живи тамо не разуме. Кажу, да га је жалост погледати, како се злопати; мора да је на великом искушењу.

Толики труд мора напослетку показати успеха, па и награда изостати не ће. Само шта ћемо онда, ако Радић буде *боље* знао мађарски. Још ће доћи и до каквог испита.

Но то је ствар других фактора, нас се то не тиче. Ми сад знамо: *шта је будућем српском владици дужност да зна!*

Нико не би против тога био, кад би се наши калуђери натеривали да уче мађарски, како би своје знање повећали. Но ту није главно *научити* мађарски; то је шта више споредна ствар, као што смо ми уверени, да г. Змијановић *не ће* научити за два месеца мађарски. Главно је, *да се каже*, како дотични учи, како је „патријотичан;“ главно је да се *подвали* и да се други кандидати изиграју. Са самим учењем како било!

Јадна српска цркво, шта си дочекала! Српско православље како пролазиш!

Фигаро.

Марко Тановић се реши, да отиде у Ливорно грофу Орлову, да лично овог увери, како Шћепан Мали неје умрьо и како ће он ма кад опет доћи у Црну Гору много силнији и славнији, него што је икада био. Марко шта више захтеваше од грофа, да призна његова права. Орлов, да би задобио за се Црногорце а да би се опростио тог упорног фанатика, даде му знатну своту новаца у низоземским империјалима и пошље га од себе уверавајући га, да је Шћепан Мали умрьо и да се он (Марко) никако не нада Шћепанову повратку нити да ће он постати великим канцеларом у Црној Гори и Русији. Марко прими новце од Орлова, али неје мислио слушати његове савете.

Вративши се у Маине он по ново стаде уверавати своје суграђане, да је Шћепан жив, да је отишао на пут у туђе земље ради свог образовања и да ће донети са собом силно благо, што га је пре обећао. Али Црногорци већ слабо вероваху проповедима бившег „великог канцелара.“ Време његове славе већ је прошло. Међу тим дозна Марко Тановић, да су му Млечићи поново одредили казну, што ремети општи мир и вређа највишу власт и да му опет уценише главу на 5000 дуката. Указ, којим се Марко Тановић осуђује на смрт, написан је на италијанском језику те због тог неје имао никаква дејства па неје ни могао ничега учинити у Црној Гори. Често су вијали међу тим Марка, како је с тим указом у шпагу, с шешаном о рамену, са својом дугачком сабљом, огромним јатаганом и две кубуре за појасом одлазио до под сама предграђа будванска, а с њим беху 7—8 „генерала“ из свите убијеног лажи-цара, као да су хтели изазивати на мегдан читаву мљетачку војску из тврђаве.

Више је пута долазио у саму Будву, појављивао се у Арбанији и непрестано дражио народ немогућним обећањима. Свашта се покушавало, да избију из главе несретном Марку такове наде, али ништа неје помогло. Најпосле му покажу ону исту сабљу, којом је одсечена глава његова милог господара, наде црногорске; на сабљи се још видели трагови крви; показивали су му гроб, где је сахрањен, хартије, што их је оставио Шћепан. . . Све у залуд: ништа не могаше разагнати то лудо уверење Марково и његове магловите тежње и очекивања. „Наш владика, говорио је, налаже нам да осам пута у години постимо, и да не једемо ништа сем хлеба, грожђа и масла; он нам обећава у будуће рај, мир с Турцима и таково блаженство, за какво никад знали несмо, али у које верујемо. А ја вам навешћујем. да ће доћи наш цар Шћепан Мали, кога сте видели и коме сте се покоравали; и ви ни после тога не верујете мојим обећањима? И ви га не чекате?“

Речи Маркове не обистинише се: никад се више не врати цар и ослободилац Црне Горе.

Одговор

седморице либ. министара на оптужбу радикала Милана Весића и другова у срп. нар. скупштини.

(Свршетак.)

У овом реду мисли, треба да се помене на првом месту позната околност, да оне земље, које желе да закључе нов трговачки уговор, обично имају различне и кад што и супротне економне прилике и потребе, о којима свака страна води тачан рачун. Према томе, правичан трговачки уговор може се закључити само онда, ако се између тих укрштених интереса, обостраним попуштањем, нађе средина да се у истој мери заштите интереси обе стране, које уговарају. Наћи ту средину, тежак је посао, велика вештина с тога су преговори о трговачким уговорима обично дуги. Даље, увек је потребно неко подуже време, да нов закључен трговачки уговор добије законодавну санкцију, а на послетку и од дана ратификације треба да прође неко извесно време, те да се спреми што је потребно, да се уговор уведе у живот. Све те прилике, неминовно изазване природом саме ствари, повлаче за собом то, да нов трговачки уговор обично не може ступити у живот онога дана, кад истиче рок староме уговору.

Питање је шта треба да се ради у том међувремену. Два су пута. Први је пут, да свака страна уговорница примењује, у том међувремену своју општу царинску тарифу; ну, општа је тарифа прохибиција, она је економни рат. А да ли је мудро и паметно, да две државе воде економни рат у времену кад воде преговоре о трговачком уговору а нарочито још и онда, кад је уговор већ закључен, али још није могао да ступи у живот. Паметан човек, добар патриота не може то никад препоручивати, па ни одобравати. Други је пут, да се за неко време продужи старо уговорно стање, те да се тиме добије могућност, да нов уговор ступи у живот. Редовно и по правилу тај се пут и усваја.

Така се прилика десила и код нас да нов уговор ступа у живот, и онда шта је либерални кабинет могао да ради у том стању.

Узимајући у обзир, да је стари трговачки уговор одобрила законодавна власт; узимајући у обзир да је законодавна власт једном већ одобрила продужење тог уговора; напослетку узимајући у обзир још и ту околност, да је првобитни предлог под радикалима за продужење рока био много већи и да је тако рећи више случајно тај рок сведен на 1. Јануар ове године, шта се могло друго радити већ да се закључи привремена конвенција о продужењу старог уговорног стања.

Парламентарна је практика да влада, која по каквој нужди закључи какву привремену угодбу, тражи за такав свој поступак накнадно одобрење од народног представништва, а разуме се по себи, оно га може одобрити или не одобрити. У последњем случају, дотични министар, а обично и цео кабинет одступа, ако је још на влади. То је парламентарно, то је уставно. У историји уставности нема примера да се поред тога за то оптужује кабинет.

За оцену да ли смо урадили што рђаво, што је мало одложено време за ступање у живот новог трговинског уговора с Аустро Угарском, неће бити сувишно да бацимо поглед и на сам нови трговачки уговор; ну одмах имамо да поменемо, да то можемо учинити само у најкраћим потезима због краткоће времена, којим располажемо.

У овом реду мисли да поменемо, на првом месту, скупштинску дебату при претресу новог трговинског уговора. Остављајући на страну јавно мишљење, чак и неколико виђених радикалних посланика тврдили су јавно, са доказима у руци, да је нов трговински уговор не само штетан по Србију, но да је за Србију лошији и од старог трговинског уговора.

Извозну снагу Србије састављају, у главноме, два артикла: жито и стока. Прошле године, цена житу бејаше врло слаба, 10 до 12 динара за 100 кила, па опет тражења и промет беху сразмерно слабији но у другим годинама, с тога је вредно да видимо, како стојимо с извозном царином по старом и новом уговору. После закљученог старог трговинског уговора, тадања напредњачка влада успела је, да с Аустро Угарском закључи нарочити споразум, по коме ће она, Аустро-Угарска, наплаћивати у име царине само 50 крајцара за 100 кила при извозу нашега жита. Даље, кад је либерални кабинет на измаку прошле године, водио преговоре с Аустро-Угарском о држању старог уговорног стања, нарочиту је бригу имао, да се у том међувремену одржи и стара царина од 50 крајцара па у томе и успео. На против по новом трговачком уговору, Аустро-Угарска ће наплаћивати 75 крајцара на 100 кила при извозу нашег жита, дакле 50% више од старе царине.

Јавна је тајна, да смо ми сви без разлике партија, много полагали на то да се добије жељезничка веза са морем, са Солуном, за извоз наших сировина. Тог је мишљења била и пређашња радикална скупштина, овлашћујући законодавним решењем министра финанције, да може чинити олакшице извозу наших производа за Солун. Тадањи министар финанција чинио је јаку употребу од овог овлашћења, укидајући извозну царину и порез на обрт за извоз наших производа за Солун, а то износи: за један вагон жита 100 динара у округлом броју. Либерални кабинет, дошав на управу земље, неговао је и даље

ову српску мисао. Међу тим, по новом трговачком уговору, Србија неће имати права за пуних десет година, да чини ни најмању олакшицу својим производима за извоз к Солуну (тачка 2. за чл. VII. трг. угов. у закључном протоколу).

Све ово до сада казано тек је само један мали део од онога, што би имало да се замери новом трговинском уговору. Једно само морамо још поменути, а то је прилог *C* о нарочитим повластицама у пограничном саобраћају, по ком ће се из Аустро-Угарске увозити у Србију у вредности око два милиона динара годишње без царине и без порезе на обрт.

Ми знамо врло добро, да се трговински уговори закључују на основу узајамних попуштања уговорних страна; признајемо да је тежак посао и велика вештина, да се добије правичан и повољан уговор; ми нећемо ником да подмећемо неискрену намеру у раду на овом уговору с Аустро-Угарском; ну према свему оном што је до сад у јавности казано и што смо ми овде, у кратким потезима поменули, непобитан је факт, да нов трговачки уговор није користан за Србију. А то је доказ, да је неоправдана она журба, која се опажала, да тај уговор што пре ступи у живот. Нећемо да погађамо узроке тој журби у месецу јулу прошле године, а тако исто ни оној другој журби после 9. августа.

IV.

(*Дело тужбе VIII. под а*)

У овој тачци немају дела г. г. Алковић и Гвоздић.

Ту се само ми остали тужимо зато, што тужба вели, да је војска „једном општом наредбом стављена у мобилно стање“.

Морамо одмах одсудно одбити тај навод тужбе. Није истина да је војска стављена у „мобилно стање“ каквом нашом наредбом не само *општом*, већ ни *засебном*.

Такве наредбе нити је било, нити је могло бити, кад по устројству војске њоме командује, у име Краља, сам министар војни, па он чини и распореде.

У осталом и сама тужба као да је спазила своју погрешку, па се на другом месту (тачка VIII.) опет исправља и вели, да те *опште наредбе није било*, тврдећи том приликом, да је војска „стављена у покрет, у ванредно стање простим наредбама“.

Види се дакле да је и сама тужба на несигурном земљишту. Час вели да смо војску ставили у некакво „мобилно“ стање *општом* наредбом; час да је стављена у „покрет, ванредно стање засебним наредбама“ министра војеног, без знања и одобрења министарског савета.

У потврду свога навода да је војска стављена „у покрет, ванредно стање“ простим наредбама, а без знања министарског савета, тужба се позива на акт министра војеног од 21. авг. 1892. г.

Ми ћемо мало ниже говорити о самој *садржини* тог акта, и доказаћемо, да она не може бити предметом оптужбе ни против самог министра војног.

Ну пре него што пређемо на то, питамо, од куд можемо ми да будемо тужени за тај акт, кад и сама тужба вели да је он донесен без знања министарског савета? Члан 3. закона о министарској одговорности брани ту нас остале министре, све и да би било у том акту министра војеног какве незаконитости.

Ну међу тим тај акт од 21. авг. такве је садржине да за њега не може, ни по закону о устројству војске, ни ма каквом другом закону, одговарати ни сам министар војени. Још много пре тога акта, 12. априла 1892. г. ваш радикални министар војни био је одредио да војска ради на граници. Он је тада распоредио, кад ће која трупа, где и докле радити. Извршење тога распореда наређено је за време радикалне владе. По том распореду и наредби под вашом радикалном владом војска је већ била и изашла на радове. Кад смо ми, 9. августа 1892. г., дошли на владу затекли смо то стање, затекли тај „покрет“ војске, или као што тужба вели „ванредно стање“. Видећи како војска и војни обвезници по том радикалном распореду једни иду, други се враћају, како се сви муче и злопате, министар војни доиста је 21. авг. издао један акт, којим је смањио број тих радника и постепено људе вратио својим кућама, а нове придоласке најпре смањио, док их најпосле није обуставио 11. септ. 1892. г. са свим. То је садржина акта од 21. авг. 1892. Онај распоред и упут војске на пограничне радове, доиста је био без краљева указа, само наредбом министра војног, ну то је урадио ваш радикални војни министар. А тако је радио и радикални војни министар 1891.

Ми нећемо да улазимо у оцену, да ли је правилан рад ваших војних министара што су војску тако кретали без краљева указа. Ну на сваки начин ни ми ни наш војни министар не можемо одговарати за онај акт од 21. авг. према самој његовој садржини. Ако се у том раду хоће да нађе кривица онда је и треба тражити у раду *радикалног* војног министра што је *одредио* војску на пограничене радове, а не нашег министра војног, који је *људе вратио својим кућама*.

Све ово, што рекосмо потврђују акта министра војног, која су и сад тамо у архиви. Ми не налазимо за патриотизам, да интереси отаџбине захтевају да ма који министар војни одговара за оно, што је било потребно за одбрану наших народних интереса. Ну ако ваш патриотизам и ваш поглед на идеју Српства, и то допушта, онда ето радикалног војног министра, па нека вам он одговара, а нас, па ни нашег министра војног никако не можете тужити по тач. под а) под VIII. за неко стављање војске у мобилно стање, кад то није урадио наш војни министар.

А у осталом као год што по чл. 3. о министар. одговорности не можемо одговарати за наредбу од 21. августа, тако исто не одговарамо ни за какве друге наредбе. Ово с тога што их није било, а и што распоред војске не спада у круг нашег рада.

А ни наш министар војни не може за то одговарати, јер његов акт од 21. авг. није онакове садржине како тужба представља.

V.

(Тужба тачке 11. без г. г. Алковића и Гвоздића).

Предмет ове тачке мора се поделити на троје:

1. Рад министра унутр. дела;
2 Рад скупштине и
3. Читање указа о отварању скупштинских седница.

Прво је дело самог г. министра унут. дела, јер је он само по закону био надлежан да уради оно о чему тужба говори.

И кад би било у томе какве неправилности, остали министри за то не одговарају по чл. 3. зак. о мин. одговорности.

У осталом ни министар унутр. дела нема ту шта да одговора, јер као што показује његов акт од 25. марта ове године II.№ 3677. он је урадио све што закон и Устав у томе налажу; урадио је онако исто као што су радили његови предходници и као што је урадио и садањи министар унут. дела. Тај акт налази се у актама скупштинским у оригиналу. А што тужба хоће да нађе да је министар унут. дела крив за то што није урадио онако, како је тражила тадашња опозиција скупштинска, то је новина у мин. одговорности коју закон не зна.

Други део ове оптужбе *рад је саме скупштине*. По пословнику и Уставу скупштина сама оцењује правилност избора, сама оцењује и одлучује имали по Уставу довољан број посланика, сама себи бира председника и остале часнике чл. 106. Устава и кад то све сврши она владу само извештава, да је она — скупштина — то урадила. То се јасно види из члан. 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 11, 12, 15, скупштинског пословника. Такође јасно вели и први одељак чл. 104. Устава овим речима: народна скупштина прегледа сама пуномоћства својих чланова и изриче свој суд о њиховој вредности као и о споровима који би се што се њих тиче појавили.

Влада се у то не меша нити она сме на то да утиче.

А због тога влада за конституисање скупштине и не може да одговара по познатом начелу, да нико не одговара за туђа дела.

У осталом и не стоји то, да није било довољно посланика за конституисање ове скупштине.

Најпосле ова тачка тужбе ставља нам одговорност читања указа о отварању скупштинске седнице.

То такође не може бити предмет министар. одговорности. Министри су ту урадили само оно што им заповеда закон, а ко врши своју дужност по закону тај не одговара за то. Министри ту нису ни смели ништа променити јер чл. 15. скупштин. пословника изрично и заповедно вели, да је влада, чим јој скупштина јави да је конституисана, само дужна да извести председника кад ће Краљ отворити скупштинске седнице. Онај указ од 31. марта ове године и његово читање у скупштини о отварању њених седница само је извршење чл. 15. пословника; с тога министри не могу одговарати за тај акт.

Било би опасно за саму уставност ако би се допустило да доцнија скупштина цени правилност или неправилност конституисања раније скупштине. А извесно би било незаконо и неправедно ако би се усвојило да министри одговарају за рад скупштински око њеног конституисања.

Ова тачка тужбе међу тим на то излази.

Ако народна скупштина мисли да би допуштањем ове оптужбе противу нас учинила услугу нашој уставности и отаџбини, нека узме то на своју савест.

VI.

Да завршимо. Ми смо дали нашу одбрану. Њоме смо доказали да до нас нема никакове одговорности ни у једној тачци оптужења. Додајемо још да ова скупштина као ванредна није ни надлежна да прими овакову тужбу у поступак.

Београд 3. јула 1893. год.

Ј. Ђ. Авакумовић **К. Алковић**
А. Богићевић **Ж. Величковић**
Д. Стојановић **Свет. Гвоздић**
Јов. Ђорђевић.

Оптужба либералног кабинета у Србији.

3. јула у суботу у 4 сах после подне продужена је седница српске Народне Скупштине у којој су оптужени либерални министри давали своје одбране.

Како се чуло да ће у ову седницу доћи и бив. министар г. Рибарац да се брани, грдно се света стекло око скупштинске зграде. Што је могло ушло је на скупштинске галерије, а огроман један део остао је на улици и у башти скупштинске каване. Полиција с управником на челу и огромним бројем жандарма, била је као и јутрос „на лицу места“ те и она својим присуством увеличала ову гомилу.

Кад је г. Рибарац дошао на колима до скупштинске зграде, људи из гостионичне баште поврве на улицу те га поздраве.

У 4 сах. 15 минути потпредседник Катић отвори састанак и пошто су протоколи прошла два састанка прочитани, г. Катић објави да се прелази на дневни ред и нареди служитељу да оптужене г. г. министре позове унутра, и они у брзо за тим уђоше. Напред је ишао г. Рибарац с гомилом аката испод мишке, издигнуте главе, весела и пркосна изгледа, поздрављајући главом своје познанике у скупштини. За њим су ишла остала господа, исто онако достојанствено као и јурос.

Прво је прочитана писмена одбрана г. *Косте Алковића* и другова, у којој побијају све оптужне тачке. Њихова се одбрана у главноме садржи у одбрани, коју је г. Авакумовић дао у јутрошњој седници. Сви они наводи, које је г. Авакумовић изнео у својој усменој одбрани, овде су опширно написмено изведени и поткрепљени разлозима и доказима: либерална влада није погазила ни устав ни законе, цео њен рад заснивао се најстроже на прописима устава и закона.

После овога је добио реч г. *Стојан Рибарац*. Он је рекао како му нико службено није саопштио да је оптужен, већ је он то сазнао тек из приватних саопштења, и одмах без ичијег позива, похитао да се одужи својој савести и положају једнога јавног посланика, те да пред народном скупштином одговара за своја дела, која данашња скупштинска већина оптужује као противзаконита и неуставна. Њему је тужба саопштена тек јуче 2. јула и он није имао могућности ни да прегледа оптужбу, ни документа, ни да спреми одбрану. Ради тога је он 2. о. м. упутио скупштинском председништву молбу да му се за прегледање тужбе и докумената и за спрему одбране дозволи пет дана рока те да се одбрани, ако је то у опште могуће пред радикалном скупштинском већином. Како његова молба, по чувењу, није ни изнета пред скупштину, нити му је председништво ма шта одговорило по тој његовој молби, он је дошао у скупштину да се брани, ако му се тај рок не дозволи. С тога моли скупштину да најпре реши питање о његовом тражењу.

Потпредседник г. Катић тек тада извуче из фијоке молбу г. Рибарчеву и предаде је секретару г. Луки Лазаревићу те је прочита. Одмах по прочитању г. Катић хтеде да стави на решење молбу г. Рибарчеву и не питајући да ли има ко шта да говори о томе. Али напредњаци у томе приметише потпредседнику да треба питати има ли ко шта да говори и први узе реч г. *Андра Ђорђевић*, који је као професор права на нашој Великој Школи, врло разложно и убедљиво, са законом о министарској одговорности у руци, доказао, да г. Рибарцу треба и да му се мора дати тражени рок. Г. Рибарац је сам дошао без ичијег позива, тужба му саопштена тек дан пре, те апсолутно није имао могућности да прегледа тужбу и документа и да се спреми за одбрану. И дух закона о министарској одговорности, и дух кривичног поступка и сва правна наука дају свакоме оптуженоме, па и најгорем злочинцу, право да се брани. А кад му се даје то право, онда му се даје и мора му се дати материјална могућност да то право изврши да се спреми за одбрану. Позива се на чл. 15 закона о министарској одговорности. Ако се дакле г. Рибарцу не да материјална могућност да се брани, ако му се не да рок да прегледа тужбу и документа те да се спреми за одбрану, онда му се тиме одузима и само право одбране. Он је за то да се г. Рибарцу дозволи тражени рок и мисли да ће скупштина руковођена правдом и законом, и дозволити тај рок.

Др. Миленко Веснић не слаже се са г. Ђорђевићем, јер по чл. 14. зак. о министарској одговорности рок од 5 дана рачуна се од дана, кад је тужба предата председништву. У осталом, ово није суђење, те да се оптужени бране, већ као нека претходна истрага, по којој скупштина има решити, да ли да се оптужени министри предаду суду или не. Ово тврђење др. Веснића веома је умесно побио разлозима г. Гарашанин, који је, усвајући потпуно мишљење г. Ђорђевића, позвао је баш на чл. 14 на који се позвао и „доктор права г. Миленко Веснић“. У томе члану се вели да ће се најдаље за пет дана одредити одбрана, пошто председништво наштампа оптужбу, разда је посланицима а оптуженоме министру није предата тужба пре пет дана, но тек јуче, и онда му треба дати тај рок. За доказ свог тврђења а против тврђења др. Веснића наводи факат, што од дана предаје председништву до данас кад министри дају одбрану, прошло је седам дана, а не *најдаље* пет дана, као што закон узима, пошто се министру преда тужба. У осталом у ову ствар не треба уносити страсти, не треба да остављамо места и разлога да после један другоме чинимо прекоре, већ човеку, који је каваљерски дошао без ичијег позива да се брани, треба дати закони рок и могућност да се брани.

Пошто је говорио још и г. Марко Ђуричић, понављајући с муцањем разлоге д-ра Веснића, а могао је слободно и неговорити, Скупштина одбаци молбу г. Рибарчеву и г. Рибарац узе да се брани.

Г. Рибарац прво констатује да је повређен закон о министарској одговорности, тиме што му није дато право одбране. Даље констатује, како је повређен 91 члан пословника, јер му нису дозволили да прегледа документа. После овога прелази на одговор по оптужби, ако, вели, у опште има разлога да се брани пред овом скупштином. Вели да неће одговарати на све оне поједине изразе, којима кипти оптужба поштованога доктора права Веснића, само ће заједно с оптужбом признати да је намесништво крње. Само оно није постало крње тек од 9 августа или од смрти генерала Протића, јер је оно крње још од свога постанка, пошто се није уставно заклело пред скупштином. И он признаје да је било повреде устава, али та повреда није настала 9 августа, но много раније, одмах после новог устава, који су радикали имали да уведу у живот, па га свег изрешетали. Јест, било је повреде устава, али то нису били либерали који су га повредили и погазили. Слобода збора и договора је једно од најсветијих грађанских права и слобода зајемчених уставом. И та одредба уставна о слободи збора не само да је погажена но је слобода збора и договора сасвим поништена 14 и 15 маја. Ту повреду, тај злочин нису извршили либерали већ радикали.

И докаже да је устав покажен, да је светиња личне слободе не само угрожена но је са свим сатрвена, јер је противно уставу и законима противно угледу престола протерана мајка српскога краља и том приликом пролила се крв српских грађана, погинули су српски синови што су бранили устав од неуставнога поступка владиног. И ту је устав не само повређен, већ сав изгажен, то је злочин који доиста треба казнити. Али тај уставни злочин нису учинили либерали, већ радикали. (За све ово док је Рибарац набројавао радикалне уставне злочине из скупштинске већине чули су се чести узвици одобравања. „Тако је“ и „врло добро“ били су најобичнији узвици, у којима су најревносније били прота Милан Ђурић и Арса Дреновац.)

Па господо, кад сте ви радили с онако крњим намесништвом и кад сте безобзирце газили устав и законе, онда од куда можемо бити ми криви што смо узели на се да онај кусур, што је преостао иза вас, докусуримо! И ви сте владали с крњим намесништвом, и ми смо тако исто владали с крњим намесништвом. Па кад сте ви владали с неуставним намесништвом четири и по године, што да ми нисмо могли владати и оне заостале две године? И ако је уставни злочин ово што смо ми владали с таким намесништвом, онда колики ли је и какав уставни злочин ваш, кад сте с таким намесништвом неуставно владали четири и по године.

Да сте ви господо, који се сад овде појављујете као тужиоци газили устав и уздуж и попреко, већ сам доказао. Али ви се нисте само на томе зауставили, ви сте ваздан починили неуставних поступака, од којих ћу да вам наведем још овај.

Уставом је сваком посланику зајемчено право интерпелације и устав је прописао да сваки интерпелисани министар мора одговорити на вашу интерпелацију. Кад је посланик Машић интерпеловао вашега Пашића за злочин велеиздаје, ви сте, господо, ваша је радикална скупштина противно уставу на штету устава решила да Пашић не мора одговарати на интерпелацију и тако га неуставно ослободила једне уставне дужности. И кад се, господо, ваша уставна чуства буне сад против нас, који нисмо повредили ни једну уставну или законску одредбу, онда где сте били господо, где су та ваша уставна чуства била да подигну свој глас, да протестују против уставних злочина, које сте ви починили?

Ма не само то, господо, но вам је тако исто неуставан и први април ваш, неуставна вам је и влада, неуставни сте и ви, садашња скупштина, јер све што је настало од 1 априла, настало је по цену гажења извесних уставних одредаба. Ја о овом деликатном питању нећу

више да говорим, нити имам за то потребе, само ћу вам напоменути да је тај пут, којим сте ви до овога стања дошли, револуционаран, а у револуцији се, господо, не суди, но има краћи пут: убија се. Што и ви нисте били таки револуционари против нас уставних злочинаца, како ви велите, но нас потрзате на неки ваш суд, који је унапред донео одлуку. Онај је пут и јаснији и краћи.

У оптужби се помиње мој сукоб с државним саветом, па се вели како сам ја поништавао извршна решења државног савета. То није истина господо. Ваш државни савет није остао на висини свога позива, на којој треба да стоји једно такво тело, он није био једно државно тело, већ скуп људи, с партизанским страстима. Иначе како би могло бити, да државни савет за две исте ствари, за које су стигле жалбе у једно исто време, доноси два разнолика решења. Против избора једне либералне општинске управе жале се радикали, држ. савет налази да је надлежан, упушта се у решавање и ништи избор либералне општинске управе. Истог дана дошла је друга жалба за исту таку ствар, само из другог места, и ту се жале либерали против избора радикалне општинске управе. И мислите ли да је државни савет остао на висини свога позива да је донео онакво исто решење, као кад су се радикали жалили против либералне општинске управе. Не господо, он се у овој прилици за то, што је жалба против његових радикала, огласио за ненадлежна! Даље г. Рибарац наводи још неколико случајева, у којима се државни савет показао партизански пристрасан и то све потврђује копијама званичних докумената под нумером.

Па не само то, но се државни савет дрзнуо да се меша и у моју надлежност као министра унутрашњих послова. Тамо, где по жалбама ја расматрам ствар, моја су решења по закону извршна, ја имам право санкције и таква моја решења државни савет не сме узимати у расматрање. Па он је ипак то чинио, изјавио је да је ненадлежан, па ипак узимао у расматрање моја решења и чинио представке противно мојим извршним решењима. (Чита дотична акта под нумером).

Па је сам ли ја, господо, смео трпети и даље и дозволити да држ. савет и даље тако поступа на штету закона и правилних државних интереса и на штету закона и правилних државних интереса и на штету моје високе и пуне части дужности, не, господо, моје је и право и дужност била да таким партизанским решењима држ. савета стајем на пут и ја сам с пуно свести то чинио и тиме задовољио и своју дужност и поверење које ми је мој положај донео.

Какав је у другим стварима био такав је држ. савет био и у питању општинског избора у Београду. По закону о општинама министар има право да пропише правила о избору по одељцима у Београду. Тим се правом користио и Таушановић, тим сам се уставним правом користио и ја, те прописао правила за избор по одељцима у Београду. И сад државни савет мени не признаје то право, које је признао Таушановићу, мени не признаје и пориче ми право, које ми даје закон о општинама. Па не само то, но је држ. савет ишао још и даље. Природом саме ствари онај коме се изјављује неповерење, не може решавати о неповерењу. И у мојим и у Таушановићевим правилима изречно је прописано, да председник главног бирачког одбора не може бити председник општине, коме је изјављено неповерење. И сад државни савет ништи решење 3000 и неколико стотина београдских грађана за то, што председник општине, коме је изјављено неповерење и по мојим и по Таушановићевим правилима, није био председник главног бирачког одбора. Према овакој незаконој, несавесној и партизанској радњи државног савета ја сам имао и права и дужности да према њему учиним онако како сам учинио. И оволико факата колико сам навео о незаконом и несавесном раду државног савета, довољно је да вас о томе увери, кад би сте се ви у опште хтели уверити. А сад да пређем даље.

У оптужби се помиње и продужење трг. уговора. Радо признајем да су то финансиске ствари, у које се не разумем. Али у колико се то питање тиче правне стране, ја потпуно усвајам и потписујем изјаву мојих другова, коју су у том погледу дали пред скупштином.

Г. Рибарац се био јако заморио те се обраћа потпредседнику да дозволи одмор. Али г. Катић или није чуо или је мислио, да треба продужити говор, те је ћутао. Тек кад су сами посланици видели огроман умор г. Рибарчев и затражили да се да одмор, г. Катић даде четврт сахата одмора.

После одмора потпредседник Катић, по дозволи скупштинској, закључи седницу и заказа другу са сутра у 4 сах. после подне, да би се г. Рибарац могао спремити за одбрану.

Политички преглед.

— *Генерал* **Анта М. Богићевић,** бив. ратни министар и досадашњи канцелар ордена у Србији, поднео је оставку на свом достојанству канцелара ордена. Краљ Александар I. наименовао је за канцелара ордена садашњег ратног министра генерала Саву Грујића.

— **Русија.** „Рајтерово заступство“ јавља из Петрограда, како се у тамошњим војничким круговима чује, да ће руска влада на скоро одговорити немачком војеном предлогу тим, што ће образовати још два војена кора, 19. и 20. На то би се имало приметити, да се мислило на образовање два нова војена кора још онда, када се о немачком војеном предлогу није ништа чуло нити говорило.

— **Бугарска**. Из Софије пишу „Колоњским Новинама“, како је бугарски коњички капетан *Чевдаров*, који је био помешан у аферу мајора Панице, примљен у руску војску. Дописник истог немачког листа назива том приликом Русију „уточиштем свију оних, који злочиначким(!) средствима теже за тим, да се положај у Бугарској промени у корист Русији“. Колико се немачки лист баца блатом на Русију, што је примила човека, који је због тираније Стамбуловљеве морао оставити своју отаџбину! А неће да се осврне мало, па да види, колико се руских нихилиста и револуцијонара сместило у Немачкој и другим земљама тројнога савеза и одатле смишљају, како би Русији нашкодили заиста „злочиначким средствима.“ Али да богме, кад у Русији нађе уточишта човек, који је противан данашњем режиму бугарском, што је русофобима у Немачкој и Аустро-Угарској толико прирастао за срце, јер служи њиховим интересима и интенцијама, — онда се на све стане труби, како Русија ремети мир и ред у Бугарској а према том и у Европи. Што се руска дипломатија мање стара да одржи свој утицај у Бугарској, тим је суревњивост у русофоба све већа. — *Нови избори* за собрање биће 30. јулија о. г. Према промени бугарског устава сабраће се сада у собрање само 161 заступник, место досадашњих 320, а заседање ће трајати пет година. Немачко-чивутски листови пишу, како је бугарска опозиција смело дигла главу и да ће Стамбулов имати с њом муке на изборима. Ти листови пишу то само за то, како би после Стамбулова могли још више узносити, кад победи на изборима.

Позив на претплату.

Крајем прошлога месеца истекла је претплата свима онима, који су се на прву половину године или на другу четврт, односно до краја јуна о. г. на наш лист претплатили.

Нека са наши поштовани претплатници пожуре с претплатом, како неби било прекидања у шиљању листа.

Цена је „Бранику“ као и до сада:

На годину . . . 12 фор. или 30 дин.
На по године . . 6 фор. или 15 дин.
На четврт године 3 фор. или $7^1/_2$ дин.

А може се и месечно претплатити. Месечна претплата чини 1 ф. или $2^1/_2$ динара.

Претплата се шаље поштанском упутницом на Администрацију „Браника“.

У Н. Саду, 2. (14.) јула 1893. г.

Издаваљство и уредништво „Браника“.

Новости из места и из народа.

Нови Сад, 9. јула 1893.

— **На Цетиње.** На прославу ободске штампарије отпутовао је јуче из нашег места и г. *др. Младен Јоукић.*

— **Управни одбор „друштва за српско народно позориште“** држао је 8. (20.) јула о. г. своју седницу. Примљени су за чланове ови родољуби: Велизар Боборон из Панчева, а из Митровице ови: Никола Ј. Поповић, Ђорђе Петровић, Петар Бојкић, Јован С. Мијић, Мита Радосављевић, др. Александар пл. Рокнић, Маша Панаотовић, Петар Стејић, Ђорђе Сретковић и Сима Теодоровић. — Предложиће се главној скупштини, да се повиси буџет позоришни, како би се могле плате глумцима, који то заслужују, повисити. — Одређени су од стране управног одбора ревизори за прегледање рачуна. — Узет је на знање извештај изасланог одбора, да је касу изненада сконтровао и да је са свим у реду нашао. — Примљена су за чланове ова друштва: Српско есконтно деоничарско друштво у Митровици и Штедионица у Митровици, од којих је свако уставом прописану чланарину од 100 ф. а. вр. исплатило. — Узети су на знање различити извештаји фискала друштвеног о парничним и ванпарничним стварима. — Узети су на знање извештаји управитељеви о стању и радњи позоришне дружине. — Узете су на знање различите судске одлуке, као и то, да је легат Ђуре Ненадовића у износу од 500 ф. исплаћен. — Одобрени су неким члановима позоришне дружине предујмови. — Узета је на знање одлука. кр. суда у Суботици, по којој су осигурани позоришту остављених 40 ланаца земље у Молу покојне Јулијане Ковачићке рођ. Смиљанићеве заједно са прибележбом права на доживотно уживање мужа јој Јоце на исту земљу. — Издата су нужна упутства фискалу друштвеном у погледу неких лицитација, које је суд одредио против неких дужника. — Одређено је, да се овогодишња главна скупштина позоришна држи 31. јула (13. августа) о. г. — Поднет је рекурс, да се позориште опрости од плаћања пристојбе за канал пред позоришном зградом, која се по налогу магистрата морала порушити. — Узете су на знање одлуке судске о брисању неких дугова.

— **Испит на забавишту.** На друштвеном српском забавишту, обавиће се испит годишњи у идући понедељак 12. (24.) јула о. г. пре подне у 8 сати, на који се позива и поштовано грађанство.

— XVI. **извештај новосадске држ. грађ. девојачке школе** за школ. год. 1892.—93. Уређује Адела Немешаји, управитељ. Н. Сад, српска манастирска штампарија. На првом месту је расправа гђце Аделе Брегерове: „Библиотеке за младеж у служби грађ. девојачких школа,“ па онда долазе редом: Управитељев извештај о овој школској години, власти, учитељски збор, учевни материјал и уџбеници, ученице и оцена им, статистички преглед, заводско имање, објава. Из статистичког прегледа се види, да је у овом заводу уписано свега 168 ученица; а до краја шк. године остало 140. Од тих је било 31 ученица православне вере.

— **Објава годишњег вашара.** Идући новосадски годишњи вашар одржаће се се 25. 26. и 27. јула (односно 5. 6. и 7. августа) ове год. За време вашара марва може слободно пасти.

— **Време** је неколико дана било променљиво. После оне последње буре наступило је било неколико топлих дана, који нам ту скоро донеше опет пљусак са врло јаким ветром, који је на више дрва поломио гране. Кад је најјаче дувао ветар, гласи звоно са овдашње пожарничке куле ватру, што је изазвало општи страх међу грађанством, али срећом све је била само забуна. Сада је време лепо и по изгледу ће потрајати тако.

НОВИЈЕ.

БЕОГРАД, 8. јулија. Посланик *Доброслав М. Ружић* повукао је натраг свој предлог за оптужбу бивших регената. Истражни одбор се конституисао и изабрао је за председника Ристу Поповића. Радикални клуб је закључио, да се не разилази, док истражни одбор не поднесе свој извештај о оптужби, и за то ће му се дати рок до 1. августа.

ПАРИЗ, 8. јулија. Комора је примила трговачки уговор са Србијом. — „Ажанс Ава“ јавља из *Банкока*, да се сијамска влада спрема да остави ту варош и да је становништво врло узнемирено.

ЛОНДОН, 8. јулија. „Рајтерово заступство“ јавља из Тијенчина, да се кинеска влада услед последњих догађаја у Сијаму спрема, да *потпомогне* сијамску владу.

ТЕЛЕГРАМИ уредништву „Браника.“

СЕНТА, 9. јула. Сенћанска српска црквена општина у данашњој скупштинској седници закључила је, да се путем епархијске власти представком умоли државна влада, да уважи меморандум српског епископата и саборског одбора.

Уједно је закључено, да се умоли административни одбор да у ту цел што пре сазове епархијску скупштину. (Требало би да се и остале наше црквене општине угледају на ово родољубиво дело честите сенћанске општине. Ур. „Бр.“)

* * *

БЕОГРАД, 9. јулија, Поговара се, да ће ново изабрани скупштински истражни одбор на првом састанку свом закључити, да се оптужени бивши либерални министри ставе у истражни затвор.

Трговина.

НОВИ САД, 9. (21.) јула. Време је ведро сунчано и осетљиво топло. Жетвена радња се обавља и ближи крају. О исходу жетве нема још поуздани извештаја. Но по свем изгледу неће бити продуценти ни бар колко задовољни. Кукурузна је биљка неједнако порасла те задаје бригу да ће веома слаба берба бити. На житарским пијацама обавља се промет по дневној промени, нити су цене бар колко утврђене. На нашој је пијаци цена рани ова: Пшеница 7 ф. 50—80 н., најтеже зрно 7 ф. 90 н. Кукуруз 6 ф. 80 н. Јечам 5 ф. 60 н. Зоб 7 ф. 20 н. Кукуруз 5 ф. 40 н. Све од 100 кгр.

*

У БУДИМПЕШТИ, 7. (19.) јулија. Вечерња је берза обављена ценом овом: Пшеница 7 ф. 90—92 н., пшеница за пролеће 8 ф. 20—8 н. Кукуруз за мај-јуни 1894. 5 ф. 29 н., 31 н. кукуруз 5 ф. 20—21 н., за авг-септ. 1894. Зоб за јесен 6 ф. 53—55 н. Репица за авг.-септ. 15 ф. 75—88 н.

*

Течај вредности и новаца на берзи у Будим-Пешти 9. (21.) јула 1893.

Ц. кр. дукати	5 ф. 85 н.
Наполеондори (20 франака) .	9 ф. 82 н.
4% угар. ренте у злату . .	115 ф. 80 н.
5% „ „ „ папиру .	94 ф. 53 н.
Деонице угарске банке . .	409 ф. 25 н.
Деонице аустро-угар. банке.	990 ф. — н.
Немачке државе марке . .	60 ф. 65 н.

Огласи.

ПРОДАЈА
ГВОЖЂАРСКЕ ТРГОВИНЕ.

Потписана продајем из слободне руке гвожђарску трговину која од 50 година на пијаци постоји. Ко има вољу може и с кућом заједно трговину купити. Купац нека се изволи обратити на поседницу

Н. Сад. **Јелену Стајић**
1—3 у дунавској улици.

АЈНКЕР БИРЦУЗ

КОД „ПАУНА“

преко пута касарне, „*касарне улица*“ са великим бирцузом, шталом, шупом, подрумом, станом за бирташа и две гостинске собе. Издаје се под закуп.

Овај бирцуз постоји на истом месту од памтивека.

Ближи услови код поседника

Гавре Николића
1—2 у Новом Саду.

Искусан књиговођа

вешт биланциста, окретан и поверљив који немачким и српским језиком влада наће стално место.

Оферте са захтевом солера и референције под шифром „E. 7005“ на Rudolf Mosse у Беч, умољавају се. 1—3

НОВИ САД, 20. јулија (1. августа) 1893.

Част ми је П. н. публици до знања ставити да ћу од данашњег дана у

НЕШКОВИЋЕВОЈ
БУДВАЈСКОЈ ПИВНИЦИ

осим пива, вина и другог пића побринути се и за изврсну кујну, из које ћу издавати јело како у локалитетима у месечној претплати, тако и изван куће по цени врло умереној.

Препоручујући се П. н. публици, умољавам за што многобројнију посету и остајем

са особитим поштовањем
1—2 **АЛЕКСАНДАР ГАЈЕР.**

Претплатници на ручак и вечеру примају се ОДМАХ.

Власник и издавалац: Дружина Браника. Одговорни уредник Никола Јоксимовић. Штампарија А. Пајевића у Новоме Саду